

Холодова О.*

ВІРМЕНІЯ – ТУРЕЧЧИНА: ПІДСУМКИ «ФУТБОЛЬНОЇ ДИПЛОМАТІЇ»

10 жовтня у Цюріху (Швейцарія) відбулося підписання довгоочікуваної угоди про нормалізацію відносин між Туреччиною і Вірменією – «Протокол про встановлення дипломатичних відносин» і «Протокол про розвиток двосторонніх відносин». З вірменського боку протоколи підписав глава МЗС Вірменії Едвард Налбандян, з турецького боку – Міністр Зовнішніх Справ Туреччини Ахмет Давутоглу. [1]

Вищезгаданий договір можна з повним правом назвати якщо не епохальним, то принаймні переломним для зовнішньої політики обох країн: дипломатичні стосунки між країнами не підтримуються з 1915р., коли в Османській Імперії було вбито 1 мільйон вірмен, а більше 500 тисяч через політичні переслідування були змушені залишити домівки та емігрувати.

Згодом після розпаду Радянського Союзу Туреччина була однією з перших держав, що офіційно визнала незалежність новостворених держав, в тому числі і Вірменії. Але конфлікт навколо Нагірного Карабаху, в якому Туреччина передбачувано підтримала мусульманський Азербайджан, знову зіпсував відносини з Вірменією. З того часу, не зважаючи на гіркий присмак минулого, обидві країни шукали можливості поновити двосторонні відносини. Як то мовиться у вірменському прислів'ї: «Жити лише минулим – значить позбавити себе і своїх нащадків гідного майбутнього». Врешті більш ніж дворічні перемовини завершилися підписанням у Цюріху угоди про поновлення дипломатичних стосунків. А розпочався активний діалог, як не дивно, з футболу: 6 вересня 2008 року президент Туреччини Абдулла Гюль вперше відвідав Єреван за запрошенням президента Вірменії Сержа Саргсяна для спільного перегляду футбольного матчу між збірними Туреччини і Вірменії в межах відбіркового циклу чемпіонату світу 2010 року. [4, 7]

Проте, самі тільки наміри підписати протоколи про співпрацю були зустрінуті вірменською діаспорою і опозицією в штики. У самій Вірменії мали місце масові протести. Так само зустрічали президента Вірменії представники діаспори в різних містах світу. Каменем спотикання стало невизнання турецькою стороною факту геноциду 1915 року. Вірмени вважають, що підписання угоди з Туреччиною ображає пам'ять вірмен, убитих в 1915 році в Туреччині. [2]

З іншого боку, Туреччина в тексті заяви про підписання угоди згадує Нагірний Карабах, події в якому трактуються як анексія з боку Вірменії. Церемонія підписання протоколів була відкладена в останню мить на декілька годин у зв'язку з тим, що вірменська сторона висловила протест з приводу згадки Нагірного Карабаху в тексті виступу турецького представника. Ситуацію несподівано (?) владнала держсекретар США Хіларі Клінтон, яка також знаходилась в Цюріху. Після години закритих переговорів, турецька сторона погодилась змінити текст заяви. Результат: угода підписана і чекає на ратифікацію парламентами обох країн, адміністрація Обама плескає в долоні, а світова спільнота заново переглядає справу у зв'язку з «нововиявленими обставинами».

* студентка 3 курсу відділення «Міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Крушинський В.Ю.

Підписання угоди викликало неабиякий резонанс у світовій політиці.

Доленосна присутність Хіларі Клінтон на церемонії покликана була стати символом американської підтримки. Передбачувано теплою виявилась і реакція Російської Федерації в особі глави МЗС Сергія Лаврова, присутнього на засіданні: «Росія щиро вітає примирення Туреччини і Вірменії, цих двох дружніх Росії країн». Звісно, не є секретом, що обидві «дружні Росії країни» активно фігурують у зовнішньополітичній стратегії останньої. Спільне турецько-азербайджанське будівництво магістрального газопроводу «Набукко», що дозволить в обхід Росії транспортувати газ до країн Європейського Союзу, помітно гальмується поруч із зближенням Туреччини з проросійською Вірменією. [8]

До того ж, останнім часом активізується російсько-турецька співпраця в рамках ОЧЕС з одного боку, а з іншого - Вірменія була споконвічним форпостом Росії на буремному Кавказі, - тож ця злука позбавляє Росію неприємного вибору між зовнішньополітичними союзниками.

Окрім вищезгаданих Хіларі Клінтон і Сергія Лаврова, на церемонії підписання були присутні верховний комісар ЄС з питань зовнішньої політики і безпеки Хавьер Солана, міністр закордонних справ Словенії, голова Комітету Міністрів Ради Європи, Самюель Жбогар, а також міністр закордонних справ Франції Бернар Кушнер. Саме у Франції в жовтні 2006 року парламент Франції ухвалив закон про заборону заперечення геноциду вірменів, відповідно до якого той, хто не визнає геноциду, прирівнюється до злочинця. Попри те, що в тексті заяви глави турецького МЗС не йдеться про визнання Туреччиною факту геноциду, Бернар Кушнер все ж був присутній на церемонії підписання угоди. Питання чи трактувати це як деяке пом'якшення категоричності Франції, залишається відкритим.

І звісно, передбачуваним є обурення Азербайджану з приводу відкриття турецько-вірменського кордону. Баку сприймає це як зраду Туреччини і загрозу залишитись сам на сам з проблемою Нагірного Карабаху. Заступник міністра закордонних справ Азербайджану Хафіз Пашаєв висловив занепокоєння примиренням Туреччини і Вірменії: «Одностороннє рішення про відкриття турецько-вірменського кордону без урахування інтересів Азербайджану призведе до істотного погіршення відносин між Баку і Анкарою». Туреччина на ці погрози відповідає в особі спікера турецького парламенту Мехмета Аль Шахіна, який обіцяє, що парламент не ратифікує жодних угод з Єреваном, доки не буде вирішено питання Нагірного Карабаху. Така невизначеність серед турецьких політиків ставить питання про те, по який бік Нагірного Карабаху зрештою опиниться Туреччина.

Зробити висновки важко з огляду на невизначеність ситуації, оскільки подальші турецько-вірменські відносини обіцяють бути непередбачуваними, як результати Євробачення (на цьогорічному, до речі, Туреччина показово присудила вищий бал Вірменії).

Є споконвічна боротьба Туреччини і Вірменії, і є усвідомлення обох країн щодо необхідності покласти край ворожнечі; є постійна напруга в Закавказзі і є Нагірний Карабах як заслужена порохова діжка регіону; є зовнішньополітичні інтереси інших країн і є внутрішня проблема Туреччини з курдами; зрештою, є неоднозначна реакція вірменів в самій Вірменії і діаспори і однозначно негативна реакція Азербайджану... Тож, на мою думку, немає сенсу виконувати невдячну роботу по складанню прогнозів. Лишається чекати: або чергового футбольного матчу або Євробачення.

Література

1. «Столетня война: Спустя 100 лет Турция и Армения восстановили дипотношения» - <http://www.kasparov.ru/material.php?id=4AD18CF7679AF>
2. «МИД РФ приветствует нормализацию отношений между Турцией и Арменией» - <http://www.baltinfo.ru/news/MID-RF-privetstvuet-normalizatciyu-otnoshenii-mezhdu-Turtciei-i-Armeniei--109081>

3. «Армяне и турки ждали мира что лет, чтобы опоздать на три часа» - интернет-ресурс «regions.ru» - <http://www.regions.ru/news/2243363/>
4. Е.Шестаков: «От футбола до границы: Турция и Армения восстанавливают дипотношения» - «Российская газета» - Федеральный выпуск №4987 (163) от 2 сентября 2009 г.
5. «Во имя примирения, диалога. И будущих поколений» - «Российская газета в мире» - <http://www.rg.ru/2009/04/23/turcia-armenia.html>
6. М.Макарычев: «Полярный закон: Решение парламента Франции по геноциду армян вызвало острую полемику в Европе» - «Российская газета» - Федеральный выпуск №4197 от 14 октября 2006 г.
7. «История и проблема нормализации отношений между Арменией и Турцией» - 14/10/2009 04:12 – <http://www.rian.ru/politics/20091010/188182864.html>
8. Набукко (газопровод) – материал из Википедии, свободной энциклопедии - <http://ru.wikipedia.org/>.